

Naziv originala:
Graham Moore
THE LAST DAYS OF NIGHT

Copyright © 2016 by Graham Moore
Translation Copyright © 2017 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-01858-5

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

GREJAM
MUR

POSLEDNJI
DANI
NOĆI

Prevela Ana Anastasijević

Beograd, 2017.

Poslednji dani noći delo je istorijske fikcije. Osim dobro poznatih ličnosti koje su stvarno postojale, svi događaji i poznata mesta koja se pominju u priči, sva imena, ličnosti, lokacije i slučajevi plod su autorove mašte.

*Mom dedi, dr Čarliju Stajneru,
koji me je, kad sam imao devet godina, na putovanju
u Bel laboratorije prvi naučio da poštujem nauku.
Bio je paradigma inteligencije, dobrote i
poštenja; njima težim svakog dana.*

DEO PRVI

ISTICANJA

„Zar ne shvataš da Stiv nema pojma o tehnologiji? On je samo sjajan prodavac... Ne zna ništa o inženjerstvu, a pogrešno je 99 posto onoga što govori i misli.“

Bil Gejts

PRVO POGLAVLJE

POSLEDNJI DANI NOĆI

„Ljudi ne znaju šta žele sve dok im to ne pokažeš.“

Stiv Džobs

11. MAJ 1888.

NA DAN kad je prvi put trebalo da se sretne s Tomasom Edisonom, Pol je posmatrao kako na nebu iznad Brodveja jedan čovek plamti kao buktinja.

Nesreća se dogodila u petak pre podne. Užurbanost u vreme pauze za ručak već je rasla kad je Pol iz poslovne zgrade u kojoj je radio sišao na zakrčenu ulicu. Bio je imponantna pojava u gomili pešaka: sto devedeset tri centimetra visok, širokih ramena, sveže obrijan, u crnom kaputu i sakou, sa obaveznom kravatom, baš kako se i očekivalo od mladog njujorškog profesionalca. Kosa, savršeno razdeljena na levu stranu, tek što je počela da se proređuje. Izgledao je starije od svojih dvadeset šest godina.

Pošto se pridružio vrevi na Brodveju, površno je zapazio mladog čoveka u uniformi Vestern juniona koji je stajao na merdevinama. Radnik

je petljao sa električnim žicama, onim debelim crnim kablovima koji tek što su počeli da premrežavaju nebo nad gradom. Sad su se već ukrštali s tanjim i starijim telegrafskim žicama, koje je jak prolećni vetar smotao u zamršeno klupko. Čovek je pokušavao da razmrsi ta dva snopa žica. Ličio je na neko dete zbunjeno ogromnim pertlama.

Pol je razmišljao o kafi. Još uvek je bio novajlija u finansijskim krugovima i novajlija u kancelarijama advokatske firme u kojoj je radio, na trećem spratu u broju 346, na Brodveju. Nije još procenio koji mu se od kafića u okolini više dopada. Jedan se nalazio na severnoj strani, duž Vokera. A postojao je još jedan tamo na Baksteru, s petlom na vratima, u kome je usluživanje bilo sporo, ali je bio u modi. Pol je bio umoran. Prijao mu je svež vazduh na licu. Tog dana uopšte nije izašao napolje. Prethodne noći spavao je u kancelariji.

Kad je spazio varnicu, u prvom trenu nije ni shvatio šta se dešava. Radnik je zgrabio žicu i cimnuo je. Dok se čovek tresao, Pol je čuo prasak – samo jedan brz, neobičan prasak. Kasnije se prisetio da je video i blesak, ali dok se sve dešavalo, nije bio siguran u ono što vidi. Radnik je instinktivno potražio oslonac, hvatajući se za drugu žicu slobodnom rukom. Ovo je, kako će Pol shvatiti kasnije, bila kobna greška. Napravio je kontakt i postao živi provodnik.

A onda su obe radnikove ruke zatresle narandžaste varnice.

Mora da je tog prepodneva bilo najmanje dvesta ljudi koji su se gurali na ulici i svi kao da su se okrenuli u istom trenu. Finansijski službenici koji su paradirali pod šeširima širokih oboda; asistenti berzanskih trgovaca koji su hitali u Vol strit hvatajući tajne poruke; sekretarice u tirkiznim suknjama i odgovarajućim strogim jaknama; računovođe u potrazi za sendvičima; dame u bogato nabranim dugačkim haljinama koje su s Vašington skvera pristizale u posetu; lokalni političari željni ručka s pačetinom; čitava ergela konja koji su preko neravne kaldrme vukli kola širokih točkova. Brodvej je bio arterija koja je snabdevala donji Menhetn. Bogatstvo, do tada nepoznato na kugli zemaljskoj, ključalo je baš pod ovim ulicama. U jutarnjim novinama Pol je pročitao kako je Džon Džekob Astor* zvanično postao bogatiji i od engleske kraljice.

Sve oči bile su uprte u čoveka u vazduhu. Plavičasti plamen sukljao mu je iz usta. Vatra mu je gutala kosu. Odeća mu je izgorela u trenu.

* Američki biznismen, iz veoma bogate porodice. (Prim. prev.)

Poslednji dani noći

Posrnuo je unapred, a ruke su mu i dalje bile obavijene oko žica. Noge su mu se koprcale, udarajući o merdevine. Telo mu je dospelo u položaj sličan Isusovom na krstu. A iz usta mu je stalno izbijao plavičast plamen i topio meso s kostiju.

Još niko nije kriknuo. Pol još uvek nije bio siguran ni šta to vidi. A video je i pre scene nasilja. Odrastao je na farmi u Tenesiju. Smrt i umiranje bili su česti prizori duž reke Kamberland. Ali nikada nije video ništa slično ovome.

Posle jednog mučnog trenutka, kad je čovekova krv isprskala tinejdžera koji je raznosio novine, prolomio se vrisak. Pravi stampedo od tela počeo je da beži s lica mesta. Razumni i zreli ljudi sudarali su se sa ženama. Dečaci koji su raznosili novine jurcali su kroz gužvu kao muve bez glave, pokušavajući da izvuku ugljenisane komade mesa iz kose.

Konji su se rušili, ritajući se nogama prema nebu. Kopita su im gotovo uletala u lica uspaničenih vlasnika. Pol je stajao ukočen u mestu, sve dok nije video kako mali raznoslač novina pada pred točkove kola. Pastuvi su cimali uzde vukući teške kočije unapred, prema dečakovim prsima. Odluku da se baci ka dečaku Pol nije doneo svesno – jednostavno je to učinio. Zgrabio je dečaka za ramena i privukao ga sebi, sklonivši ga sa ulice.

Potom mu je rukavom svog kaputa obrisao prašinu i krv s lica. Ali, pre nego što je stigao da proverii je li povređen, dečko je ponovo uleteo u gužvu.

Pol sede uz obližnji telefonski stub. Stomak mu se grčio. Osećao je koliko se zadihao i pokušavao je da smiri disanje odmarajući se u prašini.

Prošlo je još deset minuta pre nego što je zvonjava najavila dolazak vatrogasaca. Tri konja dovukla su cisternu za vodu do stanice koja je bila naspram grozne scene. Šestorica vatrogasaca u zakopčanim crnim uniformama digla su u neverici poglede naviše. Jedan od njih instinktivno dograbi crevo koje je radilo na vodenu paru, ali ostali su samo buljili, zgroženi prizorom. Nikad dosad ne behu videli vatru kakva je bila ova: vatru koja je poticala od elektriciteta. A taj zapanjujući prizor čoveka koji je stvarao munje bio im je sasvim neshvatljiv, kao da je stigao pravo iz Starog zaveta.

Pol je sedeo paralisani čitavih četrdeset pet minuta, koliko je bilo potrebno da uzrurjani vatrogasci skinu pocrnelo telo. Upijao je svaki detalj onoga što je gledao, ne da bi sve upamtio, već da bi zaboravio.

Bio je advokat. A ovo je bio pravi primer onoga što je njegovom razumu učinila kratka pravnička karijera. Tešile su ga sitnice. Njegovi najstrašniji strahovi mogli su da budu umireni samo vrlo sračunatim, enciklopedijskim manipulisanjem detaljima.

Pol je bio profesionalni pripovedač priča. I to sažetih. Njegov posao bio je da niz pojedinačnih događaja, uzimajući iz njih samo činjenice, razvije u zaokruženu priču. Jutrošnje pojedinačne slike – svakodnevni rad, glupa greška, ruka koja hvata žicu, zakrčena ulica, vatrena iskra, dete isprskano krvlju, telo iz kojeg lipti krv – mogle su da se sklope u priču u kojoj bi postojali početak, sredina i kraj. Priče stignu do zaključka, a zatim nestaju. Takva je njihova očajnički potrebna magija. Jednom ispričana u glavi, ova današnja priča mogla je da se upakuje, odloži u stranu i prizove samo kad bude neophodno. Pravilno složena priča branila je njegov mozak od terora koji bi izazivalo sirovo pamćenje događaja.

Čak je i istinita priča fikcija, znao je Pol. To je onaj utešni alat koji redovno koristimo da bismo nekako reorganizovali svet haosa oko sebe, pretvorivši ga u nešto razumljivo. To je svojevrсна saznajna aparatura koja razdvaja žito emocija od kukolja senzacionalizma. Stvarni svet prepunjen je događajima, a začinjen slučajnostima. U našim prepričavanjima uglavnom ih ignorišemo, sve dok se ne jave zdrav razum i motivacija. Svaka priča je specijalni izum, posebno tehnološko oruđe, sasvim nalik onome koje je tog jutra do kostiju spržilo čovekovo meso. Dobra priča uvek može da se iskoristi u ništa manje opasne svrhe.

Kao advokat, Pol je pripovedao priče s moralnom poukom. U njima su postojali samo povređeni i njihovi zlostavljači. Oni koji opanjkavaju druge i lažovi. Prevareni i lopovi. A Pol bi konstruisao njihove karaktere savešno, sve dok pravednost tužitelja – ili branioca – ne bi preovladala. Posao parničara nije ni bio da utvrđuje činjenice; njegovo je bilo da iz poznatih činjenica konstruiše priču, iz koje će jasno – i neizbežno – slediti moralni zaključak. To je bio cilj svih Polovih priča: da prikažu jedno neporecivo viđenje sveta. A zatim da nestanu, upravo onda kad stvarnost oko njih postane sasvim organizovana, a zarada bude pošteno zaslužena. Hrabar početak, uzbudljiva sredina i zadovoljavajući svršetak, pa možda i jedan konačni zaokret, a zatim... nestanak. Katalogizovane i dobro upakovane priče, uskladištene za bezbedno čuvanje.

Poslednji dani noći

Sve što je Pol sada trebalo da uradi bilo je da sebi ispriča današnju priču, pa će ona nestati. Da iznova rekonstruiše slike u svojoj svesti. Spašenje kroz ponavljanje.

Međutim, kako se ispostavilo, plamteće truplo nad Brodvejom bilo je tek druga po redu zastrašujuća stvar koju će Pol Kravat videti tog dana.

Kasnije te večeri – pošto je njegova sekretarica već otišla u svoj stan u Jorkvilu i pošto su se njegovi stariji partneri povukli u svoje trospratnice na gornjoj Petoj aveniji, a mnogo kasnije od vremena kad je Pol već trebalo da bude u svom samačkom stanu u 50. ulici, i dok je, umesto toga, Votermanovom pisaljkom ispisivao ko zna koju od mnogobrojnih beležaka od kojih mu je na srednjem prstu desne ruke iskočio žulj – na ulazna vrata kancelarije zakucao je dostavljač. Nosio je telegram.

„Vaše prisustvo je neophodno, odmah“, pisalo je u poruci. „Moramo da razgovaramo strogo poverljivo.“

Bila je potpisana s „T. Edison“.

DRUGO POGLAVLJE

ČAROBNJAK IZ MENLO PARKA

„Dođavola, ovde nema pravila – samo se trudimo da nešto postignemo.“

Tomas Edison, *Harpers magazin*, septembar
1932.

POL DOGRABI sako i čvršće stegnu kravatu pre nego što je stigao do vrata. Već skoro šest meseci bio je angažovan u parničnom postupku protiv Tomasa Edisona, ali još uvek nije sreo najpoznatijeg svetskog pronalazača.

Mora da je Edison čuo za nesreću. Takva javna smrt od struje, nasred ulice! Sigurno je već pripremio neko dobro objašnjenje. Ali šta hoće od Pola?

Pre nego što je izašao, Pol je izvadio fasciklu iz fioke i stavio nekoliko dokumenata u unutrašnji džep svog vunenog ogrtača. Šta god da je Edison planirao, Pol će mu izneti svoje već pripremljeno iznenađenje.

Ceo Brodvej bio je u izmaglici u taj kasni sat. Nekoliko gasnih lampi koje su osvetljavale ulicu bojilo je kaldrmu bleđožutim sjajem. U daljini je svetlucala samo jedna tačka. Vol strit, tamo na jugu, bio je prava citadela bleštavog električnog svetla usred crnog dima i gasova Menhetna.

Pol skrenu prema mračnom severu i odmah pozva kočiju s četiri točka.

„Peta avenija 65“, uputi kočijaša. Dok je Edison dženeral elektrik i dalje imao svoju poznatu laboratoriju u Nju Džerziju, sâmo sedište kompanije bilo je na mnogo modernijoj adresi.

Čovek se okrenuo i pogledao Pola. „Videćete čarobnjaka?“

„Teško mogu zamisliti da ga majka tako zove.“

„Majka mu je odavno umrla“, odgovori kočijaš. „Zar ne znate?“

Mitovi koji su okruživali priču o Edisonu nikako nisu prestajali da zadivljuju Pola. Za nepunu deceniju, koliko je bio poznat u javnosti, Edison je sebe pretvorio u savremenog Džonija Eplside.* Bilo je to da čovek prosto pobesni, ali je nesumnjivo moralo da mu se prizna da čitav postupak zahteva veliku umešnost.

„On je samo čovek“, reče Pol. „Bez obzira na to šta *San*** piše o njemu.“

„On stvara čuda. Svetlost u staklenoj boci. Glasove u bakarnoj žici. Kakav čovek može tako nešto da učini?“

„Bogat.“

Konji si ih kasajući nosili uz Brodvej, pored utihlog Hjustonana i pomodarskog niza kuća u 14. ulici. Ostrvo je bilo u mraku sve dok nisu napravili zaokret prema Petoj aveniji. Električne lampe koje su osvetljavale aveniju iznenada postadoše vidljive. Velika većina njujorških ulica noću je bila osvetljena ugljenim gasom, onom istom treperavom svetlošću koja obasjava grad već stotinu godina. Međutim, odnedavno je šačica bogatih biznismena bila u stanju da opremi svoje zgrade novim električnim sijalicama. U samo nekoliko ulica bilo je koncentrisano blizu 99 procenata elektriciteta u Americi, i njihova imena bila su dobro poznata: Vol strit, Medison avenija, 34. ulica. Svakog dana, čim bi se još jedna zgrada povezala sa strujom, blokovi u ovim ulicama postajali su za nijansu sjajniji. Visoko postavljene kablovi formirali su pravo utvrđenje oko svakog bloka. Pol je, posmatrajući Petu aveniju, video progres.

* Džonatan Čapman, koji je krajem XVIII i početkom XIX veka širom Amerike osnivao farme jabuka i postao u čitavoj zemlji gotovo mitska ličnost. (Prim. prev.)

** *The Sun* – Tabloidne novine koje izlaze u Ujedinjenom Kraljevstvu i Irskoj. (Prim. prev.)

Poslednji dani noći

Pa ipak, da je on sâm bio uspešan, voleo bi to Edisonovo osvetljeno carstvo da vidi sravnjeno do temelja.

Pol je ušao u 65. ulicu u jedanaest sati uveče. Kršni momci iza staklenih prozora nonšalantno su nosili lično naoružanje. Nije bilo razloga za tvrdoglavo razmetanje. Samo vrlo glupa osoba bi bez straha ušla u zgradu.

Kod centralnog stepeništa u zgradi čekao ga je sredovečan bradati tip. Nije se nasmešio dok je pružao ruku. „Čarls Bačelor.“

„Znam ko ste“, reče Pol. Bačelor je bio Edisonova desna ruka: šef njegove laboratorije, a i njegov glavni siledžija. Kad bi Edisonu bilo potrebno da se negde iščeprka malo prljavštine, Bačelor je bio taj koji je kopao zemlju. Novine su pisale kako se njih dvojica nikad ne razdvajaju. Međutim, za razliku od svog poslodavca, Bačelor nije davao intervju. Njegovo lice nikad nije bilo uz Edisonovo na naslovnoj strani.

„Čeka vas“, bilo je sve što je Bačelor rekao. Poveo je Pola uz stepenice. Edisonova privatna kancelarija nalazila se na četvrtom spratu. Bačelor je otvorio dupla hrastova vrata i uveo Pola unutra pre nego što je nečujno odlebdio u pravcu ulaza. Kao da je postajao nevidljiv čim ne bi dobio nova uputstva.

Kancelarija je bila bogato ukrašena. Stolice presvučene španskom kožom. Sto od uglačanog mahagonija, prekriven električnim uređajima. Ušuškani krevet u najudaljenijem uglu. Govorkalo se da Edison spava samo tri sata dnevno. Kao i za većinu glasila u vezi s Tomasom Edisonom, Pol nije bio siguran da ovoj treba verovati.

Duž zidova, na svaki metar, bile su pričvršćene divne električne sijalice nalik ružama. I, dragi bože, kako su samo bile sjajne!

Pol spusti pogled na svoje šake. Shvatio je da nikada nije video sopstvene ruke pod električnim svetlom. Mogao je da vidi plave vene ispod kože. Pege, rošava mesta, ožiljke, prljavštinu, one ružne nabore koje čovek nakupi do svoje dvadeset šeste godine. Svoj izdajnički srednji prst koji se uvek trzao kada je bio nervozan. Imao je osećaj da ne samo što su ta svetla bila nova već da je i on sâm nov. Usijana žica razotkrila je čoveka kakav nikad ni pomislio nije da bi mogao postati.

Iza tamnog stola od mahagonija, pušeci cigaru, sedeo je Tomas Edison.

Bio je zgodniji nego što je Pol očekivao, vitkiji nego što je izgledao na fotografijama, razmećući se svojom jakom vilicom sa Srednjeg zapada. Čak i u četrdesetim godinama, kosa mu je bila neuredna, kao u školarca.

To bi učinilo starijim i manjeg čoveka, ali je Edison izgledao kao da ima važnija posla o kojima mora da brine. Na oštrom svetlu Pol je mogao da razazna čak i sivu boju njegovih očiju.

„Dobro veče.“

„Zašto sam ovde, gospodine Edison?“

„Bez okolišanja. Tu osobinu cenim kod advokata.“

„Nisam vaš advokat.“

Edison znatiželjno podiže obrve, a zatim gurnu parče papira preko stola. Pol je oklevao pre nego što se približio. Nije želeo da napusti trenutni položaj, ali hteo je i da vidi šta mu to Edison pokazuje.

Bio je to podrugljiv članak s naslovne strane *Njujork tajmsa*. NAŠAO SMRT U ŽICAMA, vrištao je naslov. ZASTRAŠUJUĆI SPEKTAKL – ELEKTRIČAR SPRŽEN NA ŽICANOJ MREŽI. Niže u kolumni sledio je pristrasan tekst koji je razmatrao opasnosti od elektriciteta. Urednici su stavljali pod znak pitanja sigurnost kablova rastegnutih širom grada, kroz koje teče jedna sirova i slabo razumljiva energija.

„Ovo su sutrašnje novine“, reče Pol. „Kako ste ih nabavili?“

Edison je ignorisao pitanje. „Ona vaša mala firma, kako joj beše ime? Smeštena je sasvim blizu tog mesta, zar ne?“

„Video sam kad se to desilo.“

„Stvarno?“

„Video sam kako se čovek zapalio i bio sam tamo kad su vatrogasci skinuli telo sa žica. Ali kablovi na donjem Brodveju nisu vaši. Ne pripadaju ni mom klijentu. To su kablovi kompanije Ju-Es Iluminejting. A pošto nisam advokat gospodina Linča, hvala bogu, ovo nema nikakve veze sa mnom. Niti s vašom zavodom s gospodinom Vestinghausom.“

„Da li vi stvarno verujete u to?“

„Šta ja radim ovde?“

Edison je napravio pauzu pre nego što je ponovo progovorio. „Gospodine Kravate, tamo napolju je rat, za slučaj da niste primetili. U narednih nekoliko godina neko će izgraditi električni sistem koji će osvetliti čitavu našu naciju. To bih mogao da budem ja. To bi mogao da bude gospodin Vestinghaus. Ali jedno je sigurno. Posle današnjeg dana to sigurno neće biti gospodin Linč. Novine će ga oglodati do kostiju pre jutra.“

„To zvuči kao dobar dan za moju stranu.“

Edison otrese pepeo cigare u zlatnu pepeljaru.

Poslednji dani noći

„U prošloj godini“, reče on, „stvorio sam mnogo protivnika na koje je trebalo da usmerim pažnju. Od sutra imaću samo jednog. Vašeg klijenta. Pobediću ili ja ili gospodin Vestinghaus. Jednostavno je. Moja kompanija je deset puta veća od njegove. Imam sedam godina prednosti u proizvodnji ove tehnologije. Lično Dž. P. Morgan* nam je obećao kesu bez dna za proširenje. A ja... Pa, mislim da znate ko sam ja.“

Edison strastveno povuče dim cigare pre nego što ga ispusti u vazduh. „Pozvao sam vas ovamo da vas pitam sledeće. Da li stvarno verujete da imate neke šanse?“

Posmatrao je Pola kao šinter psa lutalicu neposredno pre eutanazije.

„Gospodine Kravate, ja sam izmislio električnu sijalicu, a ne Džordž Vestinghaus. Zato ga tužim za svaku paru koju ima. On je bogat čovek, a vi ste na putu da proćerdate njegovo bogatstvo pokušavajući da me pobedite u igri koju sam već dobio. Kad se ovo završi, posedovaću Vestinghausovu kompaniju. Posedovaću vašu advokatsku firmu. Zato prestanite. Crta je povučena. Povrediću svakoga ko mi se ispreči na putu. Za vaše dobro, tražim da ne budete jedan od njih.“

Čudna bora pojavi se u uglovima Edisonovih sivih očiju. Polu je trebalo neko vreme da shvati o čemu se radi. Tomas Edison ga je posmatrao sa... zabrinutošću.

Ovo je razbesnelo Pola.

„Drago mi je što ste me pozvali ovde večeras“, rekao je. „Poštedeli ste me napora da zakažem sastanak s vama.“

„Stvarno? A o čemu ste to hteli da razgovarate sa mnom?“

„Da vam isporučim neke loše vesti. Tuženi ste.“

„Zar?“, reče Edison, lako se osmehujući. „A ko me tuži?“

„Džordž Vestinghaus.“

„Dečko moj, mislim da si sve naopako shvatio.“

„Uložili smo kontratužbu protiv vas.“

Edison se nasmeja. „Zbog čega?“

„Zbog zloupotrebe našeg patenta sijalice.“

„Ja sam izmislio sijalicu.“

„Tako kaže i kancelarija za patente. Samo... Zar taj patent nije postojao i pre vašeg? Zar niko drugi nije podneo zahtev za patentiranje sličnog dizajna?“

* Vlasnik jedne od najvećih američkih banaka. (Prim. prev.)

Edison smesta shvati na šta to Pol cilja. „Sojer i Men? Ma to je vic. Njihov dizajn je kilometrima daleko od mog. Ako hoće da me tuže, samo nek izvole.“

„Nažalost, oni to ne mogu. Zato što patenti više nisu njihovo vlasništvo.“ Pol izvadi fasciklu koju je strpao u džep pre nego što je napustio kancelariju, pa je gurnu preko Edisonovog stola od mahagonija. „Naši su.“

Edison je proučavao papire koji su ležali ispred njega. Prsti su mu dobovali neku nečujnu orkestraciju po debeloj površini stola dok je čitao kako je Vestinghausova kompanija ušla u licencni aranžman s Vilijamom Sojerom i Albonom Menom. Vestinghaus je sada posedovao ekskluzivna prava na proizvodnju, prodaju i distribuciju električnih sijalica nastalih prema dizajnu koji su ti ljudi patentirali.

„To je bilo izuzetno promućurno, gospodine Kravate“, reče Edison konačno. „Zaista. Vidim zašto vas Džordž voli.“

Prijateljska upotreba Džordžovog imena bila je proračunat potez. Edison preko stola gurnu natrag papire Polu i utonu u svoju duboku stolicu pre nego što je opet progovorio. „Proverio sam vas. Nadam se da vam to ne smeta.“

„Mislim da niste mogli bogzna šta da nadete.“

„Diplomirali ste prvi u svojoj klasi na Pravnom fakultetu Kolambija pre dve godine, kad vas je pod svoje uzeo lično Volter Karter. Zaista impresivno. Godinu i po dana kasnije Karter odlazi, a vi ga pratite u njegovu novu firmu. Odmah ste mu postali partner. U dvadeset šestoj godini.“

„Zato što sam dragocen.“

„Ambiciozni ste. Pre šest meseci bili ste mlađi partner u novoj firmi, koji nikad nije vodio nijedan slučaj. A onda ste nekako uspjeli da steknete svog prvog klijenta: gospodina Džordža Vestinghauusa, čoveka kog samo što sam tužio, i to za više para nego što ćete vi, vaša deca i unuci ikada videti u svom tabanaškom životu.“

„Gospodin Vestinghaus ima njuh za talente.“

„Vi ste klinac angažovan da bude vodeći parničar u najvećoj tužbi oko patenata u istoriji ove nacije.“

„Veoma sam dobar u svom poslu.“

Edisonov smeh ličio je na potmulu tutnjavu. „Oh, gospodine Kravate, niko nije *toliko* dobar. Kako ste naveli Džordža da vas angažuje?“

„Gospodine Edise“ reče Pol, „zašto se pretvarate da ste impresionirani mnome?“

„A šta vas navodi da mislite da moje divljenje nije iskreno?“

„Zato što stojim na četvrtom spratu zgrade na Petoj aveniji, u kancelariji najuspešnijeg izumitelja u istoriji Boga ili ljudi, koji je registrovao svoj prvi patent u dvadeset prvoj i zaradio prvi milion do tridesete godine, čija se svaka izjava štampa fontom trideset osam preko naslovne strane *Njujork tajmsa* kao da je proročanstvo iz Delfa, i za koga predsednik SAD – i većina građana – veruje da je u pitanju pravi čarobnjak, čije ime uliva strahopoštovanje u srce svakog klinca sa alatom u rukama i snom koji hoće da ostvari, a strah u srce svakog bankara na Vol stritu, a taj izumitelj misli *kako sam ja ambiciozan*.“

Edison smireno klimnu glavom, a zatim se okrenu prema svom saradniku koji je stajao pored vrata. „Gospodine Bačelore, hoćete li biti ljubazni i doneti ona dokumenta s Marijaninog stola?“

Bačelor se vrati noseći skoro metar visoku gomilu papira.

„Stavite ih na sto, molim vas“, reče Edison. „Sada, gospodine Kravate, ne treba ja da vam kažem da su sve ovo ovde tužbe.“

„Ima ih poprilično“, reče Pol, bacivši pogled na papire.

„Tri stotine deset“, precizirao je Edison. „Koliko znam, na toj gomili ima trista deset parnica. I sve su protiv Vestinghausovih podružnica.“

„Trista dvanaest“, ispravi ga Bačelor. „Tužbe za Roud Ajland i Mejn završene su večeras.“

„U pravu ste. Tri stotine dvanaest. Vidite, ja ne tužim samo vas. Tužim svakoga s kim ste *ikada poslovali*. Svaku Vestinghausovu podružnicu, svakog lokalnog državnog proizvođača, svaku fabriku, svaki prodajni centar. Stvar je u tome što ne moram da dobijem sve ove parnice. Čak ni većinu njih. Treba da dobijem samo jednu. I vi podnosite tužbu protiv mene? Nek vam je sa srećom! Jer neće biti dovoljno da me pobedite samo jednom. Moraćete da me pobedite tri stotine deset – izvinite, tri stotine dvanaest – puta. Ni manje ni više.“

Edison prelete prstima preko stola od mahagonija, pored misterioznih kutija, zapečaćenih staklenih cevi i tankih bakarnih traka, sve do crnog dugmeta na njegovoj ivici.

„Da li vam se dopada pogled?“ Edison se okrenu prema prozorima. Iza stakala, donji Menhetn uzdizao se iz okeana. Grad je treperio u sjaju

zapaljenog petroleja i gasa, ponegde naglašenog treperenjem električnih sijalica. „Odavde možete da vidite i Kip slobode.“

I bila je tamo. Gospa Sloboda, jedva vidljiva na udaljenom Ostrvu Bedlou. Pol se prisetio svoje prve posete gradu, kad je njena ruka još uvek bila izložena u Medison skver parku, pre nego što je grad skupio dovoljno novca da sagradi i ostatak. Pol i njegovi prijatelji napravili su izlet u senci njenog lakta.

Svetlost statue bila je zamagljena na ovoj udaljenosti, ali nije bilo sumnje u to šta je njen izvor: struja. Baklju kipa napajao je električni generator u Ulici Perl na južnom vrhu ostrva. Edisonov generator. Bilo je to Edisonovo svetlo.

„Nedavno smo imali problema sa stanicom u Ulici Perl. Neke nestabilnosti“, reče Edison i pritisnu crno dugme na svom stolu.

Iznenada, svetlost utrne. Jedan dodir prstom Tomasa Edisona, i baklja na statui udaljenoj osam kilometara utonula je u tamu.

„Električna energija ume biti prilično nesigurna stvar. Gas je bio tako predvidljiv. Uzmeš gomilu uglja. Zagreješ ga, filtriraš, staviš pod pritisak, upališ šibicu i *voilà** – plamen će osvetliti sobu. Elektricitet je prepređeniji. Toliko mnogo različitih sijalica – različitih vlakana, kućišta, generatora, vakuuma. Dovoljan je jedan kvar da svi budemo gurnuti nazad u mrak. Ipak stari sistem snabdevanja energijom polako ali sigurno zastareva, i rađa se novi da zauzme njegovo mesto. Kad jednom postane stabilan – kad se usavrši i postane sveprisutan – neće biti povratka. Zna li da mi policija kaže da svi oblici strašnog nasilja na javnim mestima opadaju kad se moje svetlo upali? Blagosloven mojim sjajem, radni dan nije više ograničen zalaskom sunca. Fabrike udvostručuju svoju proizvodnju. Razlika između ponoći i podneva se gubi. Vreme noći naših predaka je na izmaku. Električno svetlo je naša budućnost. Čovek koji ga kontroliše neće samo steći nezamislivo bogatstvo, diktirati politiku, kontrolisati Vol strit, Vašington, novine, telegrafске kompanije i milione električnih naprava u domaćinstvima o kojima sad ne možemo ni da sanjamo. Ne, ne, ne. Čovek koji upravlja elektricitetom upravljaće i samim suncem na nebu.“ Izrekavši to, Tomas Edison ponovo pritisnu svoje crno dugme i iz baklje nad statuom rasu se svetlost.

* Gle, evo (fr.). (Prim. prev.)